

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

I. ÚS 357/2024-16

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miloša Maďara (sudca spravodajca) a sudcov Jany Baricovej a Miroslava Duriša v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpenej advokátom JUDr. Stanislavom Pavlom, PhD., Šancová 58, Bratislava, proti rozsudku Krajského súdu v Banskej Bystrici č. k. 16Co/67/2019-508 z 23. júla 2020 a proti uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 2Cdo/222/2021 z 19. decembra 2023 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 15. apríla 2024 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a podľa čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“) a svojho práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) rozhodnutiami všeobecných súdov v civilnom spore, ktoré navrhuje zrušiť a vec vrátiť súdu na ďalšie konanie.
2. V civilnom spore medzi žalovanou sťažovateľkou a žalobcom o zaplatenie 10 000 eur nebolo skutkovo sporné, že žalobca 25. marca 2011 bezhotovostným prevodom zaslal na účet sťažovateľky finančné prostriedky vo výške žalovanej sumy, čo preukazovalo žalobcom predložené potvrdenie o bankovom transfere. Medzi stranami sporu bolo sporné len to, či medzi nimi došlo k uzavretiu zmluvy o pôžičke, teda účel (kauza) žalobcom poskytnutých finančných prostriedkov.
3. Okresný súd Brezno (ďalej aj „súd prvej inštancie“) rozsudkom (v poradí druhým) č. k. 7C/127/2013-426 z 28. novembra 2018 zamietol žalobu, ktorou sa žalobca voči sťažovateľke domáhal zaplatenia žalovanej sumy z titulu zmluvy o pôžičke. Krajský súd v Banskej Bystrici (ďalej aj „odvolací súd“) ústavnou sťažnosťou napadnutým rozsudkom rozsudok súdu prvej inštancie zmenil tak, že sťažovateľke uložil povinnosť zaplatiť žalobcovi predmetnú sumu.

Konajúce sudy zhodne vyhodnotili túto vec ako záväzok medzi žalobcom a sťažovateľkou z titulu bezdôvodného obohatenia, a nie z titulu pôžičky, keďže žalobca neunesol dôkazné bremeno o vzniku ústne uzavretej zmluvy. Odvolací súd sa nestotožnil so záverom súdu prvej inštancie, že žalobca si uplatnil nárok na vydanie bezdôvodného obohatenia oneskorene, keď si ho uplatnil až písomným podaním doručeným súdu prvej inštancie 23. augusta 2013, t. j. päť mesiacov po uplynutí premlčacej doby (25. marca 2013). Odvolací súd preto vyhodnotil, že skutkový základ nároku (poskytnutie finančných prostriedkov sťažovateľke a povinnosť uvedené finančné prostriedky vrátiť) na vydanie bezdôvodného obohatenia uplatnil riadne a včas podanou žalobou z 22. marca 2013, a preto nie je jeho nárok v subjektívnej ani v objektívnej lehote premlčaný.

4. Najvyšší súd ústavnou sťažnosťou napadnutým uznesením dovolanie sťažovateľky, ktorého prípustnosť vyvodila z § 421 ods. 1 písm. a) Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“), odmietol podľa § 447 písm. f) CSP. Po vyabstrahovaní a riešení právnej otázky vyplývajúcej z podaného dovolania [*„či zmena právnej kvalifikácie nároku uplatneného žalobcom v žalobe bez zmeny skutkového základu (dovolatelka tvrdí, že je zmenený) je alebo nie je zmenou žaloby v zmysle § 95 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku,“*] dospel k záveru, že posúdením právnej otázky, od ktorej vyriešenia záviselo rozhodnutie odvolacieho súdu (*„žalobca svoj nárok na vydanie bezdôvodného obohatenia voči žalovanej uplatnil riadne a včas podanou žalobou...“*), nedošlo k odklonu od judikatúry dovolacieho súdu, v zmysle ktorej zmena právnej kvalifikácie nároku uplatneného v žalobe nie je zmenou žaloby v zmysle § 95 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej aj „OSP“).

II.

Argumentácia sťažovateľky

5. Sťažovateľka namieta nekriticky príklon dovolacieho súdu k nesprávnej interpretácii § 95 OSP a nekritickú akceptáciu posúdenia odvolacieho súdu, ktorým nepovažoval podanie žalobcu z 23. augusta 2013 (ktorým založil svoj žalobný nárok na úplne odlišnom titule, ale aj na iných rozhodujúcich skutočnostiach) za zmenu žaloby. Preto vníma posúdenie dovolania najvyšším súdom ako svojvôľu s následkom porušenia jej práva na spravodlivý proces. Z obsahu ústavnej sťažnosti tak možno vyvodit' kľúčový sťažnostný argument, ktorým je namietaný odklon od (ustálených) výkladových pravidiel týkajúcich sa aplikácie § 95 OSP v ustálenej rozhodovacej praxi najvyšších súdnych autorít, aj napriek tomu, že sťažovateľka citovala odbornú literatúru k vyriešeniu tejto otázky. Sťažovateľka namieta aj odklon všeobecných súdov od názoru ústavného súdu prezentovaného v uznesení sp. zn. III. ÚS 264/2018 zo 17. júla 2018. V dôsledku takýchto odklonov považuje závery všeobecných súdov v jej veci za zjavne neodôvodnené, arbitrárne, neospravedlňiteľné a neudržateľné.

6. Sťažovateľka vysvetľuje nesprávne uplatnenie dispozičného oprávnenia žalobcu, a to vo fáze iniciovania konania, ako aj v priebehu konania. Na začiatku konania žaloba trpela zásadnou vadou, ktorou bol nedostatok pasívnej vecnej legitímácie na strane sťažovateľky, keďže so žalobcom neuzavrela žiadnu zmluvu o pôžičke. Namieta, že sudy v odôvodnení svojich rozhodnutí opomenuli nespornú skutočnosť, že ústnu zmluvu so žalobcom uzavrel manžel sťažovateľky. Žalobca aj napriek vedomosti o skutočnom dlžníkovi zamenil subjekty vo svojej žalobe a ako dlžníčku označil sťažovateľku. Podľa sťažovateľky by bolo v poriadku, ak by žalobca podal žalobu

na základe titulu zmluvy o pôžičke s označením manžela sťažovateľky alebo na základe titulu bezdôvodného obohatenia s označením sťažovateľky ako žalovanej. V poriadku však nie je, ak pôvodne uplatnený nárok zo zmluvy o pôžičke zmení po uvedení si svojej chyby na titul vydania bezdôvodného obohatenia. Sťažovateľka trvá na tom, že podanie žalobcu z 28. marca 2013 bolo zmenou žaloby podľa § 95 OSP, keďže došlo k zmene tzv. žalobnej žiadosti (petitu) a zároveň k zmene tzv. rozhodujúcich skutočností.

III.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

7. Ústavný súd sa najskôr zaoberal tým, či má právomoc preskúmať obidva napadnuté rozhodnutia. Vo vzťahu k namietanému porušeniu práva na spravodlivý proces napadnutým rozsudkom krajského súdu je potrebné uviesť, že sťažovateľka využila možnosť podať dovolanie, uplatňujúc dovolací dôvod podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP. Z toho vyplýva, že námietky sťažovateľky týkajúce sa nesprávneho právneho posúdenia veci preskúmal najvyšší súd ako súd dovolací. Z uvedeného dôvodu sa v sťažovateľkinej veci uplatňuje princíp subsidiarity právomoci ústavného súdu vyplývajúci z čl. 127 ods. 1 ústavy, čo zakladá podklad na odmietnutie ústavnej sťažnosti v časti namietaného porušenia práva na spravodlivý proces proti rozsudku krajského súdu podľa § 56 ods. 2 písm. a) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) pre nedostatok právomoci ústavného súdu.

8. Ústavný súd sa preto bude ďalej zaoberať namietaným porušením práva na spravodlivý proces (čl. 46 ods. 1 ústavy, čl. 36 ods. 1 listiny a čl. 6 ods. 1 dohovoru) uznesením najvyššieho súdu o odmietnutí dovolania proti rozsudku odvolacieho súdu, ktorým bola sťažovateľka zaviazaná na plnenie protistrane z titulu bezdôvodného obohatenia.

9. Sťažovateľka sa argumentačne zamerala na nesprávne poskytnutie právnej ochrany protistrane (žalobcovi) na základe iného právneho dôvodu (bezdôvodné obohatenie), ktorý z ním substancovaného skutkového deja vyplýva (povinnosť sťažovateľky vrátiť žalobcovi finančné prostriedky pripísané na jej účet), avšak žalobcom v žalobe uvedeným nesprávne (zmluva o pôžičke). Pre sťažovateľku má nespornú ústavnoprávnu relevanciu autoritatívne vyhodnotenie otázky začatia plynutia premlčacej doby podľa § 107 ods. 1 Občianskeho zákonníka, a teda vyhodnotenie, kedy nastal okamih uplatnenia nároku na vydanie bezdôvodného obohatenia, či až v doplnujúcom písomnom podaní z 23. augusta 2013, tak ako to vyhodnotil súd prvej inštancie (por. bod 21 rozsudku okresného súdu), alebo už v samotnej žalobe z 22. marca 2013 podľa posúdenia odvolacieho súdu (por. bod 33 rozsudku krajského súdu). Sťažovateľka sa preto v dovolaní snažila naviesť pozornosť dovolacieho súdu na to, že žalobca svojím neskorším podaním z augusta 2013 vymedzil iný skutkový stav (vydanie bezdôvodného obohatenia) než v žalobe, kde trval na poskytnutej pôžičke. Keďže za zmenu žaloby (ešte za účinnosti Občianskeho súdneho poriadku) judikatúra dovolacieho súdu považovala zmenu rozhodujúcich skutkových okolností, na ktorých žaloba spočívala, sťažovateľka v dovolacom konaní argumentovala práve odklonom odvolacieho súdu od tejto judikatúry.

10. Ako to vyplýva z odôvodnenia napadnutého uznesenia, najvyšší súd správne ustálil, že v danej veci išlo o zmenu *právnej* kvalifikácie nároku uplatneného žalobcom v žalobe (por. body 28, 34),

a preto správne posúdil, že sťažovateľkou označené rozhodnutia dovolacieho súdu a ústavného súdu nevychádzajú z analogického skutkového stavu (bod 31, 33), keďže v posudzovaných rozhodnutiach išlo o zmenu rozhodujúcich skutočností, teda uplatňovania nároku prostredníctvom vyjadrenia (iného podania než žaloby, *pozn.*), avšak na inom *skutkovom* základe. Najvyšší súd ďalej tvoril odpoveď na dovoláciu právnu otázku už len v rovine zmeny právnej kvalifikácie (por. bod tohto uznesenia 4, *pozn.*) a vo väzbe na konkrétny skutkový stav (bod 34). V súlade so zásadou *iura novit curia* s odkazom na vlastné rozhodnutia dokumentujúce ustálenú judikatúru v predmetnej otázke (body 36, 37, 39) a s argumentačnou podporou právnej vedy (bod 38) vyvodil ústavne udržateľný záver, podľa ktorého odvolací súd rozhodoval o otázke, ktorá je stabilizovane judikovaná najvyšším súdom (zmena právnej kvalifikácie nároku uplatneného žalobcom v žalobe nie je zmenou žaloby), a súčasne predmetnú právnu otázku (okamih uplatnenia nároku na vydanie bezdôvodného obohatenia) posúdil správne.

11. Uvedený postoj najvyššieho súdu v tejto veci zodpovedá podstatnému postulátu o rozdelení procesných úloh jednotlivých subjektov civilného procesu v tom zmysle, že základnú procesnú povinnosť sporových strán predstavuje povinnosť substancovať všetky podstatné a rozhodujúce skutkové okolnosti týkajúce sa sporu (čl. 8 CSP, § 132 ods. 1, § 150 CSP) a súdu je zverená právna argumentácia, príp. právna charakteristika faktov sporu v zmysle zásady *iura novit curia*, ktorou je ovládaný civilný súdny proces. Prienik medzi nastolenými úlohami však prirodzene predstavuje možnosť (nie povinnosť) strán uplatňovať právnu argumentáciu, v rámci ktorej zvyčajne prezentujú nielen názor na to, ktorú právnu normu má súd aplikovať a ako je potrebné ju interpretovať. Tomuto oprávneniu strany zodpovedá jednak oprávnenie protistrany na právnu argumentáciu reagovať v rámci princípu kontradiktórnosti (čl. 9 CSP) a rovnosti strán (čl. 6 CSP), a súčasne aj povinnosť súdu poskytnúť na podstatné právne argumenty strán aspoň stručnú, ale vecnú odpoveď z pohľadu požiadavky úplnosti a presvedčivosti odôvodnenia rozsudku, tak ako to normuje § 220 ods. 2 CSP (I. ÚS 221/2024).

12. Procesná sankcia v podobe straty sporu len v prípade neuvedenia, prípadne uvedenia nevhodného (nepriľahavého) právneho dôvodu (titulu) v žalobnom návrhu nemá oporu v princípoch, na ktorých je založený civilný proces, ani v účele civilného procesu, ktorým je zaoberať sa materiálnym predmetom sporu, poskytnúť ochranu subjektívnych práv, prinášať spravodlivosť, a nie ich odmietat' cez rôzne arbitrárne procedurálne rituály (4Cdo/35/2019, 9Cdo/7/2021), a napokon ani v samotnej judikatúre všeobecných súdov (5Cdo/196/2009). Ústavný súd zdôrazňuje, že súdu nemožno uprieť, aby v spojení so skutkovými zisteniami urobil sám odlišné, právu zodpovedajúce hodnotenie žalobou uplatneného plnenia (I. ÚS 221/2024).

13. Ústavný súd na podklade uvedených dôvodov uzatvára, že právne posúdenie v merite veci týkajúce sa rozhodovania o peňažnom plnení vychádzajúceho z nesporných skutkových tvrdení (por. bod 2 tohto uznesenia, *pozn.*), umožňujúce posúdiť nárok po právnej stránke aj podľa inej normy (bezdôvodné obohatenie), ako bolo žalobcom pôvodne navrhované (zmluva o pôžičke), a na to nadväzujúce určenie okamihu začiatku plynutia subjektívnej premlčacej lehoty podľa § 107 ods. 1 Občianskeho zákonníka možno považovať z ústavného hľadiska za ústavne konformné a riadne odôvodnené.

14. Pokiaľ ide o námietku pasívnej vecnej legitímácie v spore, ktorá podľa názoru sťažovateľky svedčí jej manželovi, ústavný súd zistil, že sťažovateľka dovolanie podané podľa § 421 ods. 1 CSP

dôvodila vadou obsiahnutou v § 420 písm. f) CSP (neposúdenie/nevyhodnotenie pasívnej vecnej legitímácie), preto najvyšší súd správne vyhodnotil, že táto námietka nespĺňa kritériá dovolacieho dôvodu podľa § 421 CSP (bod 26). Sťažovateľka mohla a mala uplatniť túto námietku v dovolaní podľa § 420 písm. f) CSP, dôvodiac vadou zmätočnosti v podobe nedostatočného odôvodnenia. Ústavný súd dáva do pozornosti, že vo vzťahu k sťažnostnej argumentácii sa uplatňuje tzv. kritérium materiálnej subsidiarity, ktoré znamená, že sťažovateľ môže v ústavnej sťažnosti argumentovať len tým, čím argumentoval pred všeobecnými súdmi (II. ÚS 191/2015, II. ÚS 71/2021). Vzhľadom na skutočnosť, že sťažovateľka túto námietku uplatnila v dovolaní, avšak neúčinne, ústavný súd ju vyhodnotil ako neprípustnú.

15. Keďže ústavný súd pri predbežnom prerokovaní neidentifikoval žiadne signály odôvodňujúce úvahu o možnom vyhovení ústavnej sťažnosti po jej prijatí na ďalšie konanie, odmietol ju ako zjavne neopodstatnenú podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 18. júna 2024

Miloš Mad'ar
predseda senátu